

PRIREDJA

A. DVO- ali VEČDELNA PRIREDJA (vezalno, stopnjevalno, ločno)

1. VEZALNO PRIREDJE

Veznika in, ter (pa je pogovorni). Pred njima vejice ne pišemo (razen levosmerno – zaključuje enoto levo od nje).

2. STOPNJEVALNO PRIREDJE

- ne le/samo (...), ampak/temveč/marveč tudi → pred drugim delom je vedno vejica
- ne - ne; niti - niti → vejice ni.
- tako A kot (tudi) B → vejice ni
- A, kot (tudi) B → vejica **je**, ker ni več signala stopnjevanja na začetku (tako)
- A, pa tudi B; A, pa še B.
- pa tudi je veznik stopnjevalnega priredja in pred njim stoji vedno desnosmerna vejica – čeprav ne vedno točno pred njim: ... v svetu, na nekaterih področjih pa tudi pri nas ...

3. LOČNO PRIREDJE

ali; ali - ali; bodisi - bodisi/ali; oziroma ... → vejice **ni**, kadar gre za **izključevalnost** – eno ali drugo

Igrali bomo košarko ali nogomet.

- Vejice pred »oziroma« načeloma **ni**: Profesor mu je vpisal oceno odlično oziroma deset.
- Vejica **je**, če je levosmerna: To, kar delate, oziroma tisto, kar jeste, vam škodi.
- Vejica **je**, če mu sledi odvisnik (največkrat pogojni): Raziskava je trajala dva tedna, oziroma štiri tedne, če je bil ulkus po dveh tednih zdravljenja še navzoč.

B. DRUGA PRIREDJA

VEZNIKI:

PRIREDJE	RAZMERJE MED DELI	VEZNIKI	GRAF	PRIMER
vezalno	neprvi del izraža zaporedje, hkratnost	in, ter, pa (ne - ne, niti - niti)	$S \wedge S$	Hodi in gleda.
stopnjevalno	neprvi del prvega vsebinsko stopnjuje	niti - niti, ne - ne, ne samo -ampak tudi	$S \langle \rangle S$	Niti ne riše niti ni tiho.
ločno	neprvi del podaja zameno drugega	ali - ali, ali	$S \vee S$	Ali beri ali poslušaj.
protivno	neprvi del izraža nasprotje prvemu	a, toda, vendar, pa, ampak, temveč	$S \neq S$	Je majhna, toda prebrisana.
vzročno (utemeljevalno)	neprvi del podaja vzrok	kajti, zakaj, sicer	$S \Rightarrow S$	Obleci se, kajti hladno postaja
pojasnjevalno	neprvi del pojasnjuje prvega	in sicer, to je, namreč	$S = S$	To je moj brat, in sicer to je Tomi.
sklepalno ali posledično	neprvi del izraža sklep ali posledico	torej, zato, zatorej, tako, tedaj	$S \Rightarrow S$	Star je 13 let, torej hodi v 7. razred.

PODREDJA

Podredno zložena poved je **zveza glavnega oz. nadrednega in odvisnega stavka** (odvisnika). Med njima je **vedno vejica**.

Posebnosti:

□ Vejica lahko pride v stik z drugim(i) veznikom(-ki) → tedaj vejica »**preskoči**« za eno ali dve mesti. Ki, ko, ker, da, če potem nimajo vejice pred seboj, ampak pred prvim veznikom.

Rekel je, **da ko** bi to vedel, ne bi ...

Rekel je, **da čeravno** ne bi ...

Rekel je, **da kljub temu da** te nima rad, tega ne more več prenašati.

Rekel je, **da ne da** ne bi hotel priti, ampak ga je zadržalo vreme.

□ **Da** je lahko tudi členek → vejice takrat ni (Da je bolan slišim. Vprašal me je, kam da grem. On da zna.)

□ Kljub temu da

Kljub temu, da sva prijatelja, mi ni pomagal.

Ni mi pomagal, kljub temu(!) da sva prijatelja. → (!) NI vejice (dva veznika se stikata).

PREGLED ODVISNIKOV → razpoznamo jih po VPRAŠALNICAH:

1. OSEBKOV ODVISNIK

Odvisni stavek se nanaša na osebo (kdo ali kaj + nadredni stavek).

Prepoznamo ga po vezniških besedah: kar, kdor, da, če, ali ...

Zanima me, ali prideš.

Znano je, kaj hočemo.

Kdor ne dela, naj ne je.

Kdor je len, sam sebi čas krade (kdor je len – osebkov odvisnik; Lenuh sam sebi čas krade. – lenuh = osebek)

2. POVEDKOV ODVISNIK

Sedaj si, kar si hotel biti. Družina je, da so vsi zbrani.

3. PREDMETNI ODVISNIK

Odvisni stavek se nanaša na predmet (vprašalnice: od 2. do 6. sklona + nadredni stavek).

Zmeraj za glagoli rekanja: Rekel je, da ... Vprašal sem ga, ali ...

Vezniške besede: da, če, ali ...

Stori, kar je treba.

Čas ozdravi, kar boli.

4. PRISLOVNODOLOČILNI ODVISNIKI:

a) Krajevni odvisnik

Nanaša se na kraj dogajanja - Kje, kam, kod, od kod + oziralni zaimki.

Kjer se križata glavna in stranska cesta, se je zgodila nesreča.

b) Časovni odvisnik

Nanaša se na kraj oziroma čas dogajanja
Ko, kadar, potem ko, preden, dokler ...
Komaj smo se ulegli, že se je zaslišal zunaj ropot.

c) Načinovni

Izraža način - kako, na kakšen način
- Pravi način: Odšel je, ne da bi pozdravil
- Primerjalni: Kolikor znaš, toliko veljaš
- Posledični: Bilo je mrzlo, da je drevje pokalo
- Izvzemalni: Izpolnil je dolžnost, le da nerad

č) Vzročni (vzročnostni)

Nanaša se na vzrok
Ker, ko
K zobozdravniku sem šel, ker me je bolel zob.

d) Namerni

Nanaša se na namero (»čemu/s kakšnim namenom?«)
Da
K zobozdravniku sem šel, da bi mi izruval zob.

e) Pogojni:

Nanaša se na pogoj (pod katerim pogojem).
Če, ko, da/ako (starinski)
Če boš dosegel normo, boš tekmoval na državnem tekmovanju.

f) Dopustni

Nanaša se na pogoj ali dopustnost (kljub čemu).
Čeprav, čeravno, dasi, dasiravno
Čeprav je deževalo, so odšli na izlet.

g) Odvisnik ozira (ozirni)

Ko gre za denar, ne pozna milosti (»glede na kaj?«)

5. STAVČNI PRILASTEK:

Vsi ob samostalniku; uvajajo stavčni prilastek - kakšen, kateri, čigav, koliko
Ki, kateri, da, kakor ...
Kar se tiče ...
Ko gre za ...
Kolikor vem ...

SOREDJE

Medmet, zvalnik, izpostavek, vrinjeni stavek
Tipična pragmatična sredstva, ki je izražajo razmerja do vsebine, ampak do besedila:
Najprej, to mora ostati med nama.
Skratka, vse je bilo narobe.